

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Факультет Управління залізничним транспортом

Кафедра Філософії та історії науки і техніки

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету Управління
залізничним транспортом

О.Г. Стрелко

« 02 » Вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Спеціальність: 101 «Екологія»

Освітня програма: «Екологія транспортної інфраструктури»

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Природоохоронне законодавство» для студентів рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 101«Екологія». Київ: ДУІТ, 2022. 12 с.

Розробник: д.і.н., доцент кафедри філософії та історії науки і техніки Пилипчук О.О.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії та історії науки і техніки

Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри філософії та історії науки і техніки

В.М. Гамалія

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 10 «Природничі науки»	Вибіркова	
	Спеціальність: 101 «Екологія»		
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
		5-й	
Загальна кількість годин – 150		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 7	Рівень вищої освіти: бакалавр	30 год.	
		Практичні	
		15 год.	
		Самостійна робота	
		105 год.	
		Індивідуальні завдання: —	
		Вид контролю:	
<i>іспит</i>	<i>іспит</i>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни полягає у вивченні студентами сукупності еколого-правових норм, що регулюють екологічні відносини в суспільстві з метою охорони життя та здоров'я громадян, захисту їх екологічних прав і свобод. Раціонального природокористування і забезпечення якості навколишнього середовища. Освоєння дисципліни дозволить майбутнім фахівцям набути необхідний рівень знань для правової оцінки екологічно небезпечних ситуацій, що виникли. Або можуть з'явитися.

Завдання освоєння дисципліни полягають в системному вивченні правового регулювання відносин у сфері природоохоронного законодавства, вироблення і закріплення професійних компетенцій в обсязі, достатньому для успішної реалізації професійної діяльності, вироблення у студентів здатності до самостійного вивчення та застосування законодавства, що постійно змінюється, а також у формуванні навичок коректного їх застосування у правозастосовчій діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- ✓ поняття, норми та принципи міжнародного і національного екологічного права;
- ✓ систему міжнародних екологічних організацій і систему державних органів України, їх значення у формуванні принципів і норм, регулюванні екологічних правовідносин;

Вміти:

- ✓ оцінювати відповідність принципів і норм екологічного права України принципам і нормам міжнародного екологічного права;
- ✓ у випадку практичної необхідності самостійно більш глибоко засвоїти ту або іншу галузь екологічного права, знати необхідні правові джерела, що регулюють діяльність перевізників у цій галузі;
- ✓ здійснювати юридичний аналіз нестандартних обставин, які виникають під час перевезення пасажирів, вантажів, пошти та інших транспортних послуг.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Науково-теоретичні засади природоохоронного законодавства

Тема 1. Основні засади екологічного права

Тема 2. Поняття екологічного права

Тема 3. Джерела екологічного права

Тема 4. Право власності на природні об'єкти

Тема 5. Поняття та види права природокористування

Тема 6. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення

Модуль 2. Природоохоронне та природоресурсне законодавство

Тема 7. Правові основи організації охорони навколишнього природного середовища

Тема 8. Правова охорона атмосферного повітря

Тема 9. Правовий режим дій в умовах надзвичайних ситуацій

Тема 10. Правова охорона лісів

Тема 11. Правова охорона водного фонду

Тема 12. Правова охорона надр

Тема 13. Правовий режим охорони природно-заповідного фонду

Тема 14. Правовий режим курортів та рекреаційних зон

Тема 15. Правова охорона рослинного і тваринного світу

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Науково-теоретичні засади природоохоронного законодавства												
Лекція 1. Основні засади екологічного права	11	2				8						
Лекція 2. Поняття екологічного права	11	2				8						
Практична робота №1. Декларація Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища			2									
Лекція 3. Джерела екологічного права	12	2				9						
Лекція 4. Право власності на природні об'єкти	11	2				8						
Практична робота №2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини			2									
Лекція 5. Поняття та види права природокористування	11	2				8						
Лекція 6. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	12	2				9						
Практична робота №3. Конвенція про охорону біологічного різноманіття			2									
Всього за модуль 1	68	12	6			50						
Модуль 2. Природоохоронне та природоресурсне законодавство												
Лекція 7. Правові основи організації	9	2				6						

охорони навколишнього природного середовища													
Лекція 8. Правова охорона атмосферного повітря	9	2				6							
Практична робота №4. Міжнародні нормативно-правові акти в галузі захисту атмосферного повітря			2										
Лекція 9. Правовий режим дій в умовах надзвичайних ситуацій	9	2				6							
Лекція 10. Правова охорона лісів	10	2				7							
Практична робота №5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права			2										
Лекція 11. Правова охорона водного фонду	9	2				6							
Лекція 12. Правова охорона надр	9	2				6							
Практична робота №6. Міжнародні нормативно-правові акти в галузі захисту флори і фауни			2										
Лекція 13. Правовий режим охорони природно-заповідного фонду	9	2				6							
Лекція 14. Правовий режим курортів та рекреаційних зон	9	2				6							
Практична робота №7. Міжнародні нормативно-правові акти в сфері поводження з небезпечними відходами			2										
Лекція 15. Правова охорона рослинного і тваринного світу	9	2				6							
Практична робота №8. Підсумкове заняття			1										
Всього за модуль 2	82	18	9			55							
Усього годин	150	30	15			105							

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Декларація Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища	2
2	Тема 2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини	2
3	Тема 3. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від	2
4	Тема 4. Міжнародні нормативно-правові акти в галузі захисту атмосферного повітря	2
5	Тема 5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права	2
6	Тема 6. Міжнародні нормативно-правові акти в галузі захисту флори і фауни	2
7	Тема 7. Міжнародні нормативно-правові акти в сфері поводження з небезпечними відходами	2
8	Тема 8. Підсумкове заняття	1
	Разом	15

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Система державного управління в галузі екології	14
2	Тема 2. Стандартизація та нормування в галузі екології	13
3	Тема 3. Екологічне ліцензування	13
4	Тема 4. Екологічна експертиза	13
5	Тема 5. Економіко-правовий механізм природокористування	13
6	Тема 6. Правова охорона довкілля в населених пунктах, на транспорті, в промисловості та сільському господарстві	13
7	Тема 7. Основні положення про Червону книгу	13
8	Тема 8. Поняття та правова природа міжнародного екологічного права	13
	Разом	105

Для контрольної роботи студентів запропоновані реферати, теми яких призначаються викладачем згідно з тематичним планом вивчення курсу.

Обсяг реферату 15-20 сторінок.

Реферат як форма дослідної, індивідуальної роботи студентів повинен повністю розкривати задану тему, містити обґрунтовані висновки.

Оцінюється якість виконання реферату, оригінальність мислення, наявність елементів дослідження.

Теми рефератів

1. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства.
2. Земля як об'єкт правової охорони.
3. Види прав на землю в Україні.
4. Право власності на землю та право землекористування в Україні.
5. Іноземні фізичні та юридичні особи як суб'єкти прав на землю в Україні.
6. Охорона земель в Україні.
7. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.

8. Права та обов'язки водокористувачів.
9. Охорона вод.
10. Види прав на ліси в Україні.
11. Охорона лісів.
12. Охорона тваринного світу.
13. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
14. Порядок здійснення права користування надрами.
15. Користувачі надр. Їх права і обов'язки.
16. Особливості правового режиму об'єктів природно-заповідного фонду України.
17. Природні заповідники, їх правовий режим.
18. Національні природні парки, їх правовий режим.
19. Зоологічні парки та їх правовий режим.
20. Міжнародно-правове регулювання повітряних сполучень.

6. Методи навчання

Лекції, практичні заняття, самостійна робота

7. Методи контролю

Залік

8. Розподіл балів, які отримують студенти

№	Види діяльності	Кількість контрольних заходів	Результат (бал)
Модуль 1. «Науково-теоретичні засади природоохоронного законодавства»			
1.	Опорний конспект лекцій з модулю 1	1	10
2.	Практична робота № 1	1	5
3.	Практична робота № 2	1	5
4.	Практична робота № 3	1	5
5.	Практична робота № 4	1	5
	Виконання завдань самостійної роботи		10
<i>Усього балів за модуль 1</i>			40
Модуль 2. «Природоохоронне та природоресурсне законодавство»			
1.	Опорний конспект лекцій з модулю 2	1	10
2.	Практична робота № 5	1	5
3.	Практична робота № 6	1	5
4.	Практична робота № 7	1	5
5.	Практична робота № 8	1	5
6.	Виконання завдань самостійної роботи	1	10
<i>Усього балів за модуль 2</i>			40
<i>Підсумковий рейтинговий бал</i>			80
<i>Залік</i>			20
<i>Всього</i>			100

10. Критерії оцінювання екзаменаційного завдання

Завдання	Кількість балів
Питання 1	10
Питання 2	10
Разом	20

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
10	10	10	10	10	10	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Відмінно» - A (90-100 балів) – виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях.

«Добре» - BC (74-89 балів) – виставляється студенту, який твердо знає програмний матеріал, правильно застосовує теоретичні знання при рішенні практичних завдань, володіє необхідними навичками та прийомами їх виконання.

«Задовільно» - DE (64-73 балів) – виставляється студенту, який має знання тільки основного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, неправильне тлумачення окремих елементів завдання та відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

«Незадовільно» - FX (35-59 балів) – виставляється студенту, який дає необґрунтовані відповіді на запитання, допускає суттєві помилки у використанні понятійного апарату. Не простежується логічність та послідовність думки. Ф формулювання хаотичні та не усвідомлені.

«Незадовільно» - F (1-34 балів) – виставляється студенту, який не засвоїв зміст дисципліни, вміння та навички не набуті.

12. Методичне забезпечення

1. Курс лекцій з дисципліни «Природоохоронне законодавство». К., 2022. 120 с.
2. Природоохоронне законодавство. Методичні рекомендації до виконання практичних занять для студентів денної форми навчання усіх спеціальностей. К.: ДУІТ, 2022. 75 с.

13. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. "Правовий уклад та конституції відносно прав і вольностей Війська Запорозького, укладені між ясновельможним паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорозького, і генеральною старшиною, полковниками, а рівно ж і самим Військом Запорозьким, схвалені обома сторонами і скріплені найяснішим гетьманом на вільних виборах урочистою присягою року Божого 1710 квітня п'ятого дня у Бендерах" від 05.04.1710.
2. Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною сущого" від 10.06.1917. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2007. 09. №3.
3. Універсал Української Центральної Ради" від 07.11.1917.
4. Конституція України від 20.04.1978.
5. Декларація про державний суверенітет України № 55-ХІІ від 16.07.1990. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31 (31.07.90). Ст. 429.
6. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 23.07.96. Ст. 141.
7. Закон УРСР "Про охорону навколишнього природного середовища" № 1264-ХІІ від 25.06.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41 (08.10.91). Ст. 546.
8. Закон УРСР "Про охорону навколишнього природного середовища" № 1264-ХІІ від 25.06.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41 (08.10.91). Ст. 546.
9. Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» № 142-ХІІ від 03.08.1990. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 34 (21.08.90). Ст. 499.
10. Закон України «Про землеустрій» № 858-ІV від 22.05.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36 (05.09.2003). Ст. 282.
11. Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» № 142-ХІІ від 03.08.1990. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 34 (21.08.90). Ст. 499.
12. Закон України «Про землеустрій» № 858-ІV від 22.05.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36 (05.09.2003). Ст. 282.
13. ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1991, № 41, ст.546.
14. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", прийнятого 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ зі змінами і доповненнями, станом на 09.02.2006 / за заг. ред. О.М. Шуміла. Х.: Фактор, 2006. 592 с.
15. ЗУ «Про охорону атмосферного повітря». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992, № 50, ст. 678.
16. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону атмосферного повітря"; за ред. Г.І. Балюк; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К.: Юрінком Інтер, 2011. 328 с.
17. ЗУ «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000, № 42, ст. 348.
18. Кодекс цивільного захисту. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013, № 34-35, ст. 458.
19. Водний кодекс. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 24, ст. 189.

20. Науково-практичний коментар Водного кодексу України; за заг. ред. Н.Р. Кобецької. К.: Юрінком Інтер, 2010. 360 с.
21. Кодекс України про надра. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 36, ст. 340.
22. ЗУ «Про природно-заповідний фонд» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 34, ст. 502.
23. ЗУ «Про курорти». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000, № 50, ст. 435.
24. ЗУ «Про рослинний світ». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 22-23, ст. 198)
25. ЗУ «Про тваринний світ». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 14, ст. 97)
26. Лісовий кодекс. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 17, ст. 99.

Базова

1. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва О.Ю. Екологічне право України: Навч. посібник. К.: Атіка, 2000. 216 с.
2. Балюк Г.І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 192 с.
3. Гетьман А.П. Екологічне право. Харків: Право, 2022. 552 с.
4. Екологічне право в запитаннях та відповідях: навч. посіб. / А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, В.Л. Бредіхіна та ін.; за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2017. 208 с.
5. Екологічне право України: підручник для студ. вищих навч. закладів / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.»; за ред. І. І. Каракаша. Одеса: Фенікс, 2012. 788 с.
6. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: ТОВ «Вид-во «Юрид. думка». 2008. 720 с.
7. Екологічне право України. Загальна частина: підручник / М. В. Краснова, Ю.А. Краснова. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
8. Екологічне право України. Загальна частина: навч. посіб.; за заг. ред. О. М. Шуміла. Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.
9. Екологічне право України. Навчальний посібник. 2-е видання: доповнене та перероблене / Л.О. Бондар, В.В. Курзова. Вид-во «Бурун Книга». 2008.
10. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частина): навч. посібник / Балюк Г.І. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 192 с.
11. Екологічне право. Загальна частина (схеми і таблиці): підручник. Харків: Право, 2015. 342 с.
12. Екологічне право: підручник. Право, 2019. 552 с.
13. Каракаш І.І. Екологічне право України. Київ: Фенікс. 2012. 788 с.
14. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2007. 352 с.
15. Кобецька Н. Екологічне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 350 с.
16. Коваленко Ю.Л. Природоохоронне законодавство та екологічне право. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2016. 108 с.
17. Краснова М.В., Краснова Ю.А. Екологічне право України. К.: ВПЦ "Київський університет", 2021. 191 с.
18. Малишко М.І. Екологічне право України: Навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2001. 392 с.
19. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / авт. кол.: Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук та ін. ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К : Юрінком Інтер, 2010. 368 с.
20. Рябець К. А. Екологічне право України. Київ: “Центр учбової літератури”, 2009. 438 с.

Допоміжна

1. Бевзенко Б.М. Природно-заповідний фонд України як об'єкт державного управління. *Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2003. Вип. 19. С. 276-281.
2. Бобкова А.Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. ... 12.00.04; 12.00.06. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2001. 19 с.
3. Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
4. Григор'єва Т.В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів: монографія. Х.: Право, 2011. 176 с.
5. Кірін Р.С. Поняття надр: еколого-правові аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2001. Вип. 44. С. 47-54.
6. Ковтун О.М. Правові аспекти охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. К., 2008. 16 с.
7. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища: Навч. посібник. Львів, 2004.
8. Олійник О. Правове регулювання охорони надр за законодавством України (окремі аспекти): монографія; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Хмельниц., 2011. 140 с.
9. Патlachuk O.B. Природоохоронні доктрини в системі джерел права. Київ: Фенікс, 2018. 148 с.
10. Попов В. Правові проблеми використання і охорони рослинного світу. *Право України*. 2000. № 1. С. 51-53.
11. Сурілова О. (Плотнікова) Актуальні питання екологічної відповідальності за порушення законодавства про використання і охорону надр. *Право України*. 2001. № 5. С. 81-84.
12. Шершун С. Право власності на ліс. *Право України*. 2004. № 12. С. 75-79.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://rada.gov.ua/> – Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.nau.ua> – Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
3. <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk.html> – Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України
4. <https://www.uz.gov.ua/> – Офіційний веб-сайт Укрзалізниці

Адреси бібліотек

1. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського:*
м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
2. *Національна парламентська бібліотека України:*
м. Київ, вул. М. Грушевського, 1
3. *Державна науково-технічна бібліотека України:*
м. Київ, вул. Горького, 180